

Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi¹

Abdülkadir Kabaday²
Kezban Sibel Aladağ

Özet

Bu araştırma, farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki yargıları arasında önemli bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmak amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Özel Diltaş Eğitim Kurumları, Özel Lale Eğitim Kurumları ve Rebi Karatekin İlköğretim Okulunun 8. sınıf 104 resmi, 108 özel okula devam eden toplam 212 öğrenciden oluşmaktadır. Bu 212 öğrencinin tümüne Defining Issues Test (DIT): Değerlerin Belirlenmesi Testi'nin Türkçe formu uygulanmıştır. Toplanan bilgilerin analizinde bağımsız t testi kullanılmıştır. Farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki yargıları devam ettikleri eğitim kurumları, cinsiyetleri, okul öncesi eğitim durumları değişkenlerine göre ele alınmıştır. Bu değişkenler arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda, öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinin yükseltilmesi ve daha yeterli hale gelebilmesi amacı ile çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki Gelişim, Değerlerin Belirlenmesi, İlköğretim Öğrencileri, Konya, Özel, Resmi Kurumlar.

¹ Bu makale Kezban Sibel Aladağ tarafından Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan ve Dr. Abdülkadir Kabadayı tarafından yürütülen yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

² Selçuk Üniversitesi- A. K. Eğitim Fakültesi İlköğretim Böl.

Comparison of the moral development of the students attending to different primary schools from different variables

Abstract

This study was conducted to reveal whether there is a significant difference in their moral judgment levels among students attending various schools. The moral judgments of the students attending various schools were compared with different variables. These variables change from the educational institutions they attend to their sexes, and their preschool education.

The population of the study is limited to Grade 8 students attending private Diltaş Educational Institutions, Private Lale Institutions and public Rebi Karatekin Primary School, all affiliated to National Education Administration of Konya Province. In the study, total of 212 students, of whom 104 attend the public school and 108 attend the private schools, were reached. These 212 students were administered to Turkish version of the Defining Issue Test (DIT) . In the analysis of the collected information, the test of two students, one attending to public school one of the private schools were not evaluated by virtue of test reliability. The Independent Sample t Test was used in the analysis of the collected data. In the light of these results obtained from the study, various suggestions were made to raise the students' level of moral judgment.

Key Words: Moral Development, Defining Issue Test, Primary Schools, Konya, Private, Public Institutions.

GİRİŞ

Ahlak duygusu, insanda doğuştan var olmayan, sosyal çevrenin sürekli etkisiyle ve eleştirileriyle oluşan bir duygudur. Çevreden gelen tepkilerle belirlenen davranışlara ait ilk izlenimler ve bilgiler, giderek ahlaki davranışları ve ahlaki kuralları oluşturur (Altınköprü, 1999).

Ahlak kavramları, belli dönemlerden geçerek olgunlaşır. Doğruyu yanlıştan ayırmak ve doğru olanı seçip uygulamak kolay kazanılan bir nitelik değildir. Herkesin, kendine göre bir ahlak anlayışı olduğu gibi, ahlaklı davranış anlayışı, tarihin çeşitli dönemlerinde de değişmiştir. Ahlakla ilgili genel bir anlaşmanın, iyi ve kötü davranışın ne olduğu konusunda herkesin ortak olduğu bir temelin olmadığı görüşüne karşılık, ahlak ilkelerinin değişmeyen mutlak değerler olduğu görüşü de savunula gelmiştir. Kişilerde var olan tutum, inanç ve değerler sistemi, değişmeye oldukça dirençli olmakla beraber, geçirilen değişik yaşantılar, inanç ve değerler sisteminde değişikliklere yol açabilir.

Ahlak gelişimi, bireyde kişilik gelişiminin önemli öğelerinden biridir. Ahlak gelişimi ve bilişsel gelişimle ilgili çalışmalar, her bireyin bilişsel gelişiminin en üst basamağına ulaşmasının beklediğini fakat ahlak gelişiminin en üst basamağına ulaşmasının beklenmediğini, her bireyin kendine özgü bir ahlak gelişimi süreci bulunduğunu göstermektedir.

Piaget ve Kohlberg ahlak gelişimi konusunda çalışmalar yapmışlar ve bireyde ahlak anlayışının rasgele değil, belirli evrelerden geçerek oluştuğu yargısına varmışlardır. Zihinsel ve duygusal süreçler, paralel gelişim göstermekte, ahlaki yargı da, zihinsel gelişime bağlı olarak gelişmektedir. Bireyler arasındaki ahlaki gelişim farkı, eğitim yolu ile azaltılabilir ve insanlar, ahlaki bakımdan bir üst seviyeye geçme konusunda güdülendirilebilirler. Evrensel ahlaki kurallar ve ilkeler bakımdan eğitim alınması, insanların üst seviyedeki ahlaki değerleri tanımalarını sağlayacaktır. Bireyin, içinde yaşadığı toplumun adalet anlayışı, cinsiyeti, anne ve babasının eğitim durumu, bireyin aldığı eğitim ile ahlak gelişimi arasında ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin ortaya çıkarılması için farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin tespiti konusunun araştırılması son derece önemli görülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramına göre, farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri arasında önemli bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemektir.

1. Öğrencilerin, devam ettikleri kurumlar bakımından (özel okul- resmi okul) ahlaki yargı düzeyleri arasında farklılık var mıdır?

2. Farklı eğitim kurumlarına devam eden 8. sınıf erkek öğrencileriyle, kız öğrencileri arasında ahlaki düzey bakımından farklılık var mıdır?

3. Farklı eğitim kurumlarına devam eden 8. sınıf öğrencilerinden okul öncesi eğitimi alan ve alamayan öğrenciler arasında ahlaki düzey bakımından farklılık var mıdır?

Ülkemizde Özkaynak (1982), Koca (1987), Temel (1991), Özeri (1994), Aydın (1997) ve Özgüleç (2001) çocukta ahlak gelişimi üzerine araştırma yapmışlardır. Her birey farklı bir ahlaki gelişim düzeyine sahip olduğundan, bu araştırma, ebeveyn ve öğretmenlerin bu farkı görmeleri açısından önemlidir.

Ahlak, belli bir toplumun, belli bir döneminde, geçerli bireysel ve toplumsal davranış kurallarının tümüdür. Ahlak gelişimi ise, çocukların belirli davranışları “doğru” ya da “yanlış” olarak değerlendirmelerine rehberlik eden ve kendi eylemlerini bu doğrultuda gerçekleştirmelerini sağlayan ilkeleri kazanmaları sürecidir (Güngör, 2003).

Ahlaki gelişimle birlikte, kişinin toplumsal kurallar ve gelenekler dahilinde kendini denetlemesi beklenir. Kişi, toplumsal kurallara göre kendini denetleyebiliyorsa içten-denetimli, çevresindeki insanların etkisiyle hareket ediyorsa dıştan-denetimli bir ahlaki gelişim göstermektedir (Selçuk, 2001).

Çocuğa sağlanan sosyal öğrenme yaşantıları ve çocuğun örnek olarak gördüğü modeller, büyük ölçüde, karşılaştığı kişiler ve durumlar karşısında nasıl davranacağını etkiler (Aral ve diğerleri, 2001).

Bilişsel gelişim psikologları Piaget ve Kohlberg, ahlaki akıl yürütme ve karar verme üzerinde durmuşlardır. Çocuklar, büyüdükçe ahlaki akıl yürütmenin nasıl değiştiği ve bu değişimleri nelerin etkilediği konusunda bilgi toplamışlardır. Bandura ve Walters gibi toplumsal öğrenme psikologları, çocukların ahlaki davranışlarını etkileyen etkenleri, anne baba bakımının, cezanın, kuralların varlığının ya da yokluğunun, otorite figürlerinin vb. etkilerini araştırmak üzerinde yoğunlaşmışlardır (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Aile, her çağda ve her toplumda insan topluluklarının oluşmasını sağlayan temel bir kurum olmuştur. Ebeveynlerin, çocuklarıyla kuracakları ilişkilerin kalitesi, çocuk gelişiminin bütün yüzlerini etkilemektedir (Kulaksızoğlu, 1999).

Ailenin sosyo- ekonomik düzeyi de ahlak gelişimini etkilemektedir. Sosyo- ekonomik düzeyi düşük bazı çevrelerde ahlak ölçüleri, daha yüksek gelir guruplarındaki ahlak

ölçülerinden daha sağlamdır. Bazı yoksul çevrelerde, alçak gönüllülük ve otoriteye saygı daha belirgindir ve kötülere daha ağır ceza verilmesi anlayışı daha yaygın olabilir. Bu davranışlar, çocuğun ahlak gelişiminde olumsuz etkiler yapabilir. Okuldan kaçma, kavgacılık, cinsel davranış bozukluğu, hırsızlık, serserilik gibi davranışlar, alt tabaka insanlarında, yüksek tabakaya göre daha sık görülmektedir (Jersild, 1979).

Baba, erkek çocuğuna ahlaki değerleri kazandırmada bir aktarıcı rolü üstlendiği için önemlidir. Baba yokluğunun, erkek çocuklarının moral gelişimi üzerinde olumsuz etki yaptığı ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, yaşamın ilk yıllarında başlayan ve uzun süre devam eden anne yokluğunun da, çocuğun gelişiminde olumsuz etkileri bilinmektedir (Akt: Temel ve Aksoy, 2001).

Çocuk için, içinde bulunduğu arkadaş çevresinin değerleri ve dünya görüşü, önem kazanmaya başlar. Bazı durumlarda çocuk, akran grubuna kabul edilmek için veya onay görmek için onların hareketlerini, tutumlarını benimser görünür. Bu sıralarda, annenin, babanın ve diğer yetişkinlerin dünya görüşünü reddedebilir (Kulaksızoğlu, 1999).

Çağdaş psikoloji literatürün de, ahlaki gelişimi açıklayan üç kuram vardır. Bu kuramlar; Freud'un psikanalitik kuramı, toplumsal öğrenme kuramı ve bilişsel gelişim veya yapısal gelişim kuramıdır (Windmiller, 1995).

Toplumsal öğrenme kuramcıları, ahlaki davranışların öğrenilmesinde, pekiştireçler ve gözlemsel öğrenmenin önemine dikkat çekmişlerdir. Toplumsal öğrenme yaklaşımına göre, ahlaki ilkeler, model alma yoluyla kazanılmaktadır. Örneğin, çocuğun yalan söylemeye karşı tutumu anne veya babasını taklit yoluyla oluşabilmektedir (Güngör, 2003; Selçuk, 2001; Temel ve Aksoy, 2001). Ahlaki akıl yürütmeye ilişkin gelişim kuramlarından en etkili ikisi Jean Piaget'nin ve Lawrence Kohlberg'in kuramlarıdır. Piaget, kapsamlı çalışmalar yapmış ve Kohlberg'i güçlü biçimde etkilemiştir (Gander ve Gardiner, 1993).

Piaget'e göre ahlak, kurallara boyun eğme, onları bilinçli bir biçimde uygulama yollarıyla ortaya konur. Piaget'e göre, zihinsel gelişim, çocuğun yalnızca fiziksel dünyayı kavrayışını değil, sosyal dünyayı kavrayışını da belirler. Dolayısıyla, çocuğun ahlaki ve sosyal kuralları kavrayışı, daha çok zihinsel gelişim düzeyine uygun olmalıdır (Koç ve diğerleri, 2001).

Kohlberg de, Piaget gibi ahlak gelişiminin dönemler içinde ortaya çıktığını ve bilişsel gelişime paralel olduğunu ifade etmektedir. Piaget, ahlaki gelişimi bir inşa süreci, Kohlberg ise, evrensel ahlaki ilkelerin keşif süreci olarak görmektedir. Piaget, anlattığı hikâyelerde

eylem ve düşünce arasında bir ayırım gözetmezken, Kohlberg, insan zihnindeki çatışmaları anlamaya yönelik hikâyeler anlatmıştır (Selçuk, 2008:117). Kohlberg, değişik yaş grupları ve sosyo ekonomik düzeylerdeki bireylere çeşitli hikâyeler anlattıktan sonra, hikâyede anlatılan durumla ilgili bir karar vermelerini istemiştir. Kararın doğru ya da yanlış olması önemli değildir. Önemli olan, bireyin, hikâyede anlatılan soruna çözüm bulurken yaptığı değerlendirmeler ve kullandığı dayanak noktalarıdır (Aral ve diğerleri, 2001).

Kohlberg, ahlak gelişiminde daha çok adalet kavramı üzerinde durmuş ve çocukların dünyanın her yerinde geçerli, evrensel bazı ahlak gelişimi dönemlerinden geçtiğini belirtmiştir. Kohlberg'e göre, üç tane dönem vardır. Dönemler de kendi içlerinde iki evreye ayrılmıştır. Buna göre, ahlak gelişiminin altı evresi bulunmaktadır. Ancak, her çocuk, bu evrelerin sonuncusuna kadar giden bir ahlak gelişimi göstermeyebilir. Bazıları, bu altı evreyi de tamamlarken, bazıları daha alt evrelerin birinde kalabilirler (Başal, 2004).

Çalışmaya konu olan, Kohlberg'in ahlak gelişiminde Bağımlılık ve Ceza İtaat, Bireycilik ve Çıkara Dayalı Alışveriş Evrelerinden oluşan Gelenek Öncesi düzeyde temel olan, bireyin kendi gereksinimlerini yani, bencil güdülerini doyurma yönünde davranmasıdır. Birey, ceza görmeyeceğine inanırsa yasaları çiğneyebilir (Zembat ve Unutkan, 2001; Selçuk, 2001). Kanun ve Düzen, Kişiler Arası Beklentiler ve Uyum Evrelerinden oluşan Geleneksel Düzeyde, birey için önemli olan toplumsal beklentilere uygun davranmaktır. Birey, başka kişilerin de duygu ve düşüncelerini dikkate alır (Başal, 2004; Aydın ve diğerleri, 2002; Aral ve diğerleri, 2001; Arı ve diğerleri, 1999). Sosyal Anlaşma ve Bireysel Haklar, Evrensel Ahlaki İlkeler evrelerinden oluşan Gelenek Sonrası Düzeyde ise, birey kendi özerk değerler sistemini geliştirerek, insan haklarını gözetken yargılarda bulunma ve davranma eğilimi gösterir (Temel ve Aksoy, 2001; Selçuk, 2001; Kulaksızoğlu, 1999).

Temel (1991), yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında kalan 14 -18 yaş grubundaki gençlerin, cinsiyet rolü kimlikleri ile moral gelişimlerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, belirsiz cinsiyet rolü özellikleri ve karşıt cinsin özelliklerini taşıyan bireylerin oranının yüksek olduğu saptanmıştır.

Özeri (1994), okul öncesi dönemde ahlak gelişimi ve eğitimini incelemiştir. Elde edilen verilere göre, anne tutumlarının çocuğun suça yönelik adalet gelişimini anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Göreve yönelik adalet gelişimi ile anne tutumları arasında ilişki anlamsız bulunmuştur.

Aydın (1997), ilköğretim 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin cinsiyetler açısından sahip oldukları değerleri incelemiştir. İstanbul'daki ilköğretim okuluna devam eden 395 çocuk araştırma kapsamına alınmıştır. Sonuç olarak, ilköğretim 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin cinsiyetler açısından sahip oldukları değerler ile cinsiyet değişkeni, yaş değişkeni ve sınıf değişkeni arasında sosyal ve ahlaki değerler açısından manidar ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir.

Dılmaç (1999), ilköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınaması konusunu incelemiştir. Araştırmada, İstanbul ili Kadıköy İlçesi Küçükyalı Çocuk Esirgeme Kurumunda kalan 36 çocuğa ulaşılmıştır. İnsani Değerler Eğitiminden elde edilen bulgular ışığında ilköğretime giden çocukların ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özgüleç (2001), 7- 11 yaşlarındaki çocukların ahlaki yargılarının gelişimini incelemiştir. Doğum sırası, cinsiyet ve yaş değişkenlerinin çocukların ahlak yargıları üzerinde etkili olup olmadığı, Ki kare testi ile değerlendirilmiştir. Sonuçta, doğum sırası ve cinsiyet değişkenlerinin, çocukların ahlaki yargıları üzerinde çok önemli bir etkiye sahip olmadığını, yaş değişkeninin ise öykü ve problem durumlarının çoğunluğunda önemli olduğunu göstermektedir.

Tola (2003), ilköğretim 5. sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile anne - baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 2000- 2001 öğrenim yılında Isparta ilinde bulunan Halıkent İlköğretim Okulu, Ülkü İlköğretim Okulu, Fevzipaşa İlköğretim Okulu ve Iyaş Selçuklu İlköğretim Okulları'nın 5. sınıflarına devam eden ve kura ile seçilen 100'ü kız, 100'ü erkek olmak üzere toplam 200 çocuk dahil edilmiştir.

Seçer (2003), yoğun düşünme eğitimi programının çocukların ahlaki yargılarına etkisini incelemiştir. Araştırmada, Konya Hazım Uluşahin İlköğretim Okulunun 8. sınıfına devam eden 354 öğrencinin tamamına ulaşılmıştır. Araştırmada, Rest tarafından geliştirilen Defining Issues Test (DIT) ile, Cairns ve Cammock tarafından geliştirilen Matching Familiar Figures Test of 20 items (MFF20) uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, yoğun düşünme eğitiminin, çocukların ahlaki yargılarının gelişimini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Smetana (1981), tarafından iki-dokuz yaşları arasındaki 44 çocuk üzerinde yapılan araştırmanın sonuçları, okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki ve sosyal-geleneksel olayların ayrımını yapabildiklerini göstermektedir. Yaş ve cinsiyetin kararlara etkisi olmadığı görülmüştür (Akt: Koca, 1987).

Schenega (1983), bir ortaokuldan babası olmayan altı çocuk ile babası olan on dokuz çocuğun ahlaki yargısını karşılaştırmış ve aralarında önemli bir fark olduğunu ortaya koymuştur (Akt: Gültekin Hatunoğlu, 2003).

Feather (1988), değişik sosyo ekonomik düzeylerden seçilen dört lisenin on birinci sınıfındaki toplam 133 öğrenci üzerinde Rest'in (Defining Issues Test) Değerlerin Belirlenmesi Testi tarafından belirlenen ahlaki yargı ile Rokeach Değerler Envanteri ile saptanan kişilik özellikleri arasındaki ilişki sınanmıştır. Araştırma sonucunda 5. ve 6. evrelerin uymacı ahlak ve hoşgörü kavramlarını içeren değerlerle bağlantılı olduğu bulunmuştur. 5. ve 6. evrede geleneksel otorite ve idari kurallara uyma davranışı görülmektedir. 4. evrede bulunan denekler ise daha tutucu düşünüp daha tutucu davranmaktadırlar.

Ma (1988), yaptığı kültürler arası bir çalışma da, Hong Kong'dan 68, Mailon'dan 78, İngiltere'den 100 kişilik örneklem seçilmiş ve Değerlerin Belirlenmesi Testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, Hong Kong Çinlileri ile İngiliz örneklem grubu arasında kültürler arası farklılık 4. evrede bulunmuştur. Hong Kong ve İngiliz örnekleminin her ikisinde de 2. ve 3. evre puanları eğitim düzeyi yükseldikçe azalmış, 5A, 5B ve 6. evre puanları ise artmıştır. Aynı şekilde P puanı da eğitim düzeyi yükseldikçe artış göstermiştir (Akt: Temel, 1991).

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı ile verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

Evren ve Örneklem: Araştırma evreni olarak, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Özel Diltaş Eğitim Kurumları'nın, Özel Lale Eğitim Kurumları'nın ve Rebi Karatekin İlköğretim Okulu'nun sekizinci sınıf öğrencileri alınmıştır. Araştırma evreninin büyüklüğü nedeniyle basit rastsal örnekleme yöntemi ile örneklem alınmıştır. Örneklem sonucuna göre toplam 212 (94 kız, 118 erkek) öğrenciye ulaşılmıştır. Sekizinci sınıfa devam eden bu 212 öğrencinin hepsine Defining Issues Test (DIT): Değerlerin Belirlenmesi Testi uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı: Bu çalışmada, verileri toplamak amacıyla bir ölçek ve bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Değerlerin Belirlenmesi Testi, ahlaki yargıyı standart ve objektif bir şekilde ölçmek amacı ile Rest (1986) tarafından geliştirilmiştir. Değerlerin

Kabadayı, A., Aladağ, K. S. (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Belirlenmesi testinin nasıl puanlanacağı ve özellikleri James R. Rest tarafından hazırlanan el kitabında açıklanmıştır (Akt: Çileli, 1981).

Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramına dayanan test, çoğulcu toplumlarda insanların başkalarının yargılarını da değerlendirmek durumunda kaldıkları düşüncesine göre geliştirilmiştir. Farklı gelişim düzeylerindeki bireylerin ahlaki ikilemleri farklı şekilde algıladıkları varsayımı kabul edilmektedir (Rest, 1986).

Testte, bir ikilemi yansıtan altı öykü bulunmaktadır. Her öykü ile ilgili 12 düşünce yer almaktadır. Bu düşünceler ahlaki düzeyleri temsil etmektedir. Öğrencilerden, ikilemler konusunda karar verirken, bu düşüncelerin her birini kendine uygunluk bakımından 5'li Likert Ölçeği önem sırasına göre (Çok Önemli- Önemli- Biraz Önemli-Az Önemli- Önemsiz) işaretlemeleri istenmektedir. Daha sonra bu değerlendirmeleri özetleyerek, bu maddelerden en önemli dördünü (En Önemli- İkinci Önemli- Üçüncü Önemli- Dördüncü Önemli) önemlilik sırasına göre işaretlemeleri istenmektedir (Kaya, 1993).

Değerlerin Belirlenmesi Testi, Kohlberg'in gelişim kuramına dayandırıldığı için elde edilen puanlar deneklerin 2, 3, 4, 5A, 5B, 6 ve A evrelerindeki akıl yürütme özelliklerini ortaya koymaktadır.

5A puanları, sosyal yapının ahlaki temeli alanındaki kaygıların öne çıktığı evreyi,

5B puanları, sezgisel insancılığın ahlaki temeli,

6.Evre puanları, ideal sosyal işbirliği prensiplerinin ahlakını göstermektedir.

“A” puanları, gelenekleri ve mevcut sosyal düzeni, keyfiliği ve haksızlıklar sonucu elde edilen refahı reddeden tutumu belirlemektedir. “A” puanı üniversite üçüncü sınıf öğrencilerinin gözlenen ikinci evreye gerileme olgusundan sonra önem kazanmıştır. Kohlberg ve Kramer (1969), tarafından yapılan incelemeler bu gerilemenin yapısal bir gerileme olayı olmadığını, geleneksel ahlak ile prensiplere bağlı ahlak evreleri arasında 4- 1/2 . evre olarak bir ara evre oluşturduğunu ortaya koymuştur (Akt: Temel, 1991).

“P” puanı bireyin 5. ve 6. evreye verdiği ağırlığı göstermektedir. P puanı, ahlaki yargıda bulunurken, ahlak ilkelerini göz önüne almaya verilen önemi ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, P puanı, bireyin, gelenek ötesi ahlaki yargı evrelerine verdiği ağırlığı göstermektedir.

“D” puanı bütün evrelere ilişkin yargılara ait genel puanı göstermektedir.

“M” puanı deneğin anlamsız maddelere verdiği önemi ortaya koyarak, teste karşı tutumunu belirlemektedir. “M” puanının sekiz ya da daha yukarı olduğu durumlarda o test değerlendirmeye alınmamaktadır (Akt: Temel, 1991).

Grup ölçütü geçerliliği, değişik puanlar almaları beklenen birbirinden farklı denek gruplarının, testin uygulanması sonucu, değişik puanlar almalarıdır. Değerlerin Belirlenmesi Testi, bir grup ahlak felsefesi ve siyasal bilgiler doktora öğrencilerine uygulanmıştır. Sonuçta, bu iki grubun arasındaki fark istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur (Rest 1979). Araştırmacı tarafından üç hafta ara ile 35 kişilik bir öğrenci grubu üzerinde test tekrarı yöntemi ile yapılan iki ayrı uygulamadan elde edilen Değerlerin Belirlenmesi Testinin (DIT) güvenilirlik katsayısı .61 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama İşlemi: Rebi Karatekin İlköğretim Okulunun sekizinci sınıfına devam eden 104, Özel Diltaş ve Özel Lale Eğitim Kurumlarından ise toplam 108 öğrenciye, Değerlerin Belirlenmesi Testi uygulanmıştır. Değerlerin Belirlenmesi Testi uygulanmadan önce, çocukların testi nasıl uygulayacakları örnek bir öykü ile açıklanmıştır.

Verilerin Analizi: Resmi okula ve özel okula devam eden öğrencilerden elde edilen bilgiler, sayısal olarak betimsel tablolarda verilmiştir. Özel okula devam eden öğrenciler için belirlenen bağımsız değişkenler olan, cinsiyet, devam ettiği okul durumu, okul öncesi eğitim durumuna göre örnekleme seçilen öğrencilerin ahlaki düzeyleri için çapraz dağılım tabloları düzenlenmiştir. Çapraz dağılım tablolarında bağımsız değişkenlere göre ahlaki düzeyleri arasında $p= 0.05$ düzeyinde fark olup olmadığı istatistiksel olarak bağımsız gruplar t testi ile kontrol edilmiştir.

Öğrencilerin teste verdikleri cevapların hangi ahlaki evreye karşılık geldiğini bulmak için, her öğrenciye ait bir veri bilgi yaprağı hazırlanmıştır. Öğrencilerin veri bilgi yaprağına her bir öykü için 4 ayrı puan, toplam dört öykü için 16 ayrı puan yazılıp toplanarak ham evre puanları bulunmuştur. Ham evre puanları, dört öykü kullanıldığı için 0.4 sayısına bölünerek, öğrencinin her bir evreden kaç puan aldığı bulunmuştur. Öğrencilerin P puanlarını elde etmek için 5A, 5B ve 6. evre puanları toplanmıştır. M puanı 8 den yüksek çıkan 2 öğrenci araştırma dışında bırakılmıştır. Daha sonra bağımsız değişkenlere göre öğrenciler gruplandırılarak puanları tablolastırılmıştır. Bağımsız değişkenlere göre öğrencilerin ahlaki düzeyleri arasında fark olup olmadığı bağımsız t testi ile test edilmiştir. Verilerin analizinde 0.05 anlamlılık düzeyi benimsenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmayla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Öğrencilerin devam ettikleri kurumlar bakımından (özel okul- resmi okul) ahlaki düzeylerinin karşılaştırılmasında, özel okula ve resmi okula devam eden öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü, bağımsız t testi ile yapılmış ve sonuçlar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Resmi okula ve özel okula devam eden öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri ile ilgili değerler

Ahlaki Yargı Düzeyleri	Okul	n	\bar{X}	S	t	P Değeri
Evre 2	Resmi Okul	103	4,44	5,03	-,340	,734
	Özel Okul	107	4,67	4,79		
Evre 3	Resmi Okul	103	26,57	10,44	-1,430	,154
	Özel Okul	107	28,50	9,00		
Evre 4	Resmi Okul	103	37,52	11,31	,187	,852
	Özel Okul	107	37,24	10,39		
Evre 5A	Resmi Okul	103	11,96	9,08	,117	,907
	Özel Okul	107	11,82	8,69		
Evre 5B	Resmi Okul	103	2,13	3,15	1,842	,067
	Özel Okul	107	1,40	2,57		
Evre 6	Resmi Okul	103	8,08	6,95	1,727	,086
	Özel Okul	107	6,51	6,12		
A Puanı	Resmi Okul	103	6,18	5,53	-1,680	,095
	Özel Okul	107	7,54	6,17		
M Puanı	Resmi Okul	103	2,86	2,83	1,716	,088
	Özel Okul	107	2,21	2,60		
P Puanı	Resmi Okul	103	22,03	12,49	1,527	,128
	Özel Okul	107	19,62	10,23		

Resmi okula devam eden öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları ile özel okula devam eden öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesi sonucu elde edilen P değerleri tablo 1’de verilmiştir. Evre 2, P değeri (,734) $P > 0.05$ düzeyinde önemsiz çıkmıştır. Benzer şekilde Evre 3 P değeri (,154), Evre 4 P değeri (,852), Evre 5A P değeri (,907), Evre 5B, P değeri (,067), Evre 6, P değeri (,086), A puanı P değeri

Kabadayı, A., Aladağ, K. S. (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

(,095) M puanı P değeri (,088) ve P puanı P değeri (,128) de istatistiki açıdan önemsiz bulunmuştur. Böylece, resmi okula ve özel okula devam eden öğrencilerin evre 2, evre 3, evre 4, evre 5A, evre 5B, evre 6, A puanı, M puanı ve P puanlarının P değerleri sonuçlarına göre, aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Farklı eğitim kurumlarına devam eden 8. sınıf erkek öğrencileriyle, kız öğrencilerin ahlaki düzeylerinin karşılaştırılmasında, erkek öğrenci ve kız öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü bağımsız t testi ile yapılmış ve sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kız ve erkek öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri ile ilgili değerler

Ahlaki Yargı Düzeyleri	Cinsiyet	n	- X	S	t	P Değeri
Evre 2	Kız	92	4,26	4,69	-,771	,441
	Erkek	118	4,78	5,06		
Evre 3	Kız	92	26,54	9,11	-1,346	,180
	Erkek	118	28,34	10,20		
Evre 4	Kız	92	38,96	10,08	1,911	,057
	Erkek	118	36,14	11,26		
Evre 5A	Kız	92	13,09	9,62	1,711	,089
	Erkek	118	10,95	8,15		
Evre 5B	Kız	92	1,46	2,67	-1,326	,186
	Erkek	118	1,99	3,04		
Evre 6	Kız	92	7,14	6,42	-,271	,786
	Erkek	118	7,39	6,71		
A Puanı	Kız	92	6,00	5,74	-1,921	,056
	Erkek	118	7,56	5,94		
M Puanı	Kız	92	2,39	2,96	-,664	,508
	Erkek	118	2,64	2,53		
P Puanı	Kız	92	21,46	11,43	,735	,463
	Erkek	118	20,29	11,45		

Tablo 2’de görüldüğü gibi, farklı eğitim kurumlarına devam eden kız öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri evre 2 puan ortalaması 4.26, evre 3 puan ortalaması 26.54, evre 4 puan ortalaması 38.96, evre 5A puan ortalaması 13.09, evre 5B puan ortalaması 1.46, evre 6 puan

ortalaması 7.14, A puanı ortalaması 6.00, M puanı ortalaması 2.39, P puan ortalaması 21.29'dur.

Farklı eğitim kurumlarına devam eden erkek öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri evre 2 puan ortalaması 4.78, evre 3 puan ortalaması 28.34, evre 4 puan ortalaması 36.14, evre 5A puan ortalaması 10.95, evre 5B puan ortalaması 1.99, evre 6 puan ortalaması 7.39, A puan ortalaması 7.56, M puan ortalaması 2.64, P puan ortalaması 20.29'dur.

Farklı eğitim kurumlarına devam eden kız öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları ile erkek öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesi sonucu elde edilen P değerleri tablo 2'de verilmiştir. Evre 2 P değeri (,441) , Evre 3 P değeri (,180), Evre 4 P değeri (,057), Evre 5A P değeri (,089), Evre 5B P değeri (,186), Evre 6 P değeri (,786), A puanı P değeri (,056), M puanı P değeri (,508) ve P puanı P değeri (,463) olup tüm evreler arasında, cinsiyet açısından 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Elde edilen değerlere göre kız ve erkek öğrencilerin evre 4 puan ortalamaları ile A puan ortalamaları birbirlerinden farklılaşmakla birlikte bu farklılık istatistiki açıdan anlam taşımamaktadır. Bu bulgulara göre, kız ve erkek öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamakta, cinsiyet, ahlaki yargı düzeyi konusunda rol oynamamaktadır.

Farklı eğitim kurumlarına devam eden 8. sınıf öğrencilerinden okul öncesi eğitimi alan ve alamayan öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü bağımsız t testi ile yapılmış ve sonuçlar tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Okulöncesi eğitim almış öğrenciler ile okulöncesi eğitim almamış öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri ile ilgili değerler

Ahlaki Yargı Düzeyleri	Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	S	t	P Değeri
Evre 2	Almış	63	4,76	4,70	,400	,690
	Almamış	147	4,47	5,00		
Evre 3	Almış	63	28,45	9,60	,876	,383
	Almamış	147	27,17	9,83		
Evre 4	Almış	63	36,54	11,06	-,721	,473
	Almamış	147	37,73	10,74		
Evre 5A	Almış	63	11,74	8,94	-,156	,876
	Almamış	147	11,95	8,86		
Evre 5B	Almış	63	1,58	2,66	-,598	,551
	Almamış	147	1,83	2,98		
Evre 6	Almış	63	6,78	6,29	-,739	,461
	Almamış	147	7,50	6,70		
A Puanı	Almış	63	7,97	6,64	1,644	,103
	Almamış	147	6,41	5,49		
M Puanı	Almış	63	2,10	2,54	-1,564	,120
	Almamış	147	2,72	2,79		
P Puanı	Almış	63	19,92	10,50	-,772	,441
	Almamış	147	21,19	11,82		

Tablo 3'te de görüldüğü gibi farklı eğitim kurumlarına devam eden okul öncesi eğitim almış öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri evre 2 puan ortalaması 4.76, evre 3 puan ortalaması 28.45, evre 4 puan ortalaması 36.54, evre 5A puan ortalaması 11.74, evre 5B puan ortalaması 1.58, evre 6 puan ortalaması 6.78, A puan ortalaması 7.97, M puan ortalaması 2.10, P puan ortalaması 19.92'dir.

Farklı eğitim kurumlarına devam eden okul öncesi eğitim almamış öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri evre 2 puan ortalaması 4.47, evre 3 puan ortalaması 27.17, evre 4 puan ortalaması 37.73, evre 5A puan ortalaması 11.95, evre 5B puan ortalaması 1.83, evre 6 puan ortalaması 7.50, A puan ortalaması 6.41, M puan ortalaması 2.72, P puan ortalaması 21.19'dur.

Farklı eğitim kurumlarına devam eden okul öncesi eğitim almış öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları ile okul öncesi eğitim almamış öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesi sonucu elde edilen P değerleri tablo 3'te verilmiştir. Evre 2, P değeri (,690) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. Evre 3, P değeri (,383) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. Evre 4, P değeri (,473) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. Evre 5A, P değeri (,876) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. Evre 5B, P değeri (,551) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. Evre 6, P değeri (,461) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. A puanı, P değeri (,103) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. M puanı, P değeri (,120) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. P puanı, P değerinin (,441) $P>0.05$ düzeyinde önemli bulunamamıştır. Böylece, okul öncesi eğitim almış ve almamış öğrencilerin, evre 2, evre 3, evre 4, evre 5A, evre 5B, evre 6, A puanı, M puanı ve P puanlarının P değerleri sonuçlarına göre, aralarında $P>0.05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinin, okul durumu, cinsiyet, okulöncesi eğitim durumu, annelerinin çalışma durumu değişkenleri açısından ilişkiler incelenmiştir. Bu değişkenlerin, öğrencilerin ahlak yargıları üzerinde etkili olup olmadığı, bağımsız t testi ile değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin devam ettikleri kurumlar bakımından (özel okul- resmi okul) ahlaki düzeylerinin karşılaştırılması ile ilgili bulgular;

Araştırmadan elde edilen istatistiksel veriler incelendiğinde, farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler arasında, okul durumu değişkenine göre, öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri (evre 2, evre 3, evre 4, evre 5A, evre 5B, evre 6, A puanı, M puanı, P puanı) ortalamaları arasında 0.05 düzeyinde önemli bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Bu bulguya, ulusal ve uluslararası çalışmalar destek vermektedir. Çileli (1981), tarafından yapılan araştırmada, 14-18 yaşları arasındaki öğrencilerde ahlaki yargı zihinsel gelişim yaklaşımıyla incelenmiştir. Araştırma örneklemini, Londra'da büyük ölçüde orta sosyo-ekonomik düzeye mensup ailelerin çocuklarının devam ettiği Wanstead High School ve Chinford Senior High School'dan tesadüfi olarak seçilen 103 öğrenci oluşturmuştur. İki okul

öğrencilerine uygulanan Rest'in (1979) geliştirdiği DIT ile elde edilen P puanları arasındaki fark, okul, cinsiyet ve yaş açısından önemli bulunmamıştır (Akt: Özgüleç, 2001).

Ahlaki gelişim, bir anlamda dünya görüşü ile ilgili görüldüğünden okullarda öğretmenler, ahlak gelişiminden ziyade, zihinsel gelişime daha çok ağırlık vermektedirler. Ahlaki değerlerin kazandırılmasında ailenin yanında okulda sorumludur. Her ne kadar çocuğun gittiği eğitim kurumunun özelliklerinin çocuğun ahlaki yargısına etkisi olacağı düşünülse de, eğitim kurumunun özellikleri ile çocuğun ahlaki yargı düzeyleri arasında fark görülmeyebilir.

Farklı eğitim kurumlarına devam eden 8. sınıf erkek öğrencileriyle, kız öğrencilerin ahlaki düzeylerinin karşılaştırılması ile ilgili bulgular;

Araştırmadan elde edilen istatistiksel veriler incelendiğinde, farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler arasında, cinsiyet değişkenine göre, öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Cinsiyet ahlaki yargı düzeyi konusunda farklılığa yol açacak önemli bir faktör değildir. Benzer bir araştırma da bu bulguyu destekler niteliktedir. Özkaynak (1982), Ankara'da bir ilkokulda okuyan 6-11 yaş grubundaki 80 çocuğun ahlak yargılarının gelişimini incelemiştir. Araştırma sonucunda, cinsiyetin ahlak yargısının gelişimi üzerinde etkili olmadığını belirtmiştir. Yine benzer bir araştırma olarak Özgüleç (2001) tarafından yapılan araştırma örnek olarak verilebilir. Özgüleç (2001) Ankara da bulunan sosyo-ekonomik düzeyi düşük semtlerden seçilen beş ilköğretim okulunun 7-11 yaşlarındaki 300 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada ahlaki yargı gelişimini incelemiştir. Bulgulara göre doğum sırası ve cinsiyet değişkenleri ile çocukların ahlaki yargıları arasında önemli bir ilişki bulunmadığı belirtilmiştir.

Tola (2003), ilkokul 5. sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile anne- baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile yapmış olduğu araştırmada, ilkokul 5. sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile anne-baba tutumları arasında çocuğun yaş, cinsiyet, aile geliri, anne eğitimi, baba eğitimi ve bakım şekline göre ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 100'ü kız, 100'ü erkek olmak üzere toplam 200 çocuk dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, çocuğun yaş, cinsiyet ve ailenin gelir düzeyi değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Farklı eğitim kurumlarına devam eden 8. sınıf öğrencilerinden okul öncesi eğitimi alan ve alamayan öğrencilerin ahlaki düzeylerinin karşılaştırılması ile ilgili bulgular;

Araştırmadan elde edilen istatistiksel veriler incelendiğinde, farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler arasında, okulöncesi eğitim durumlarına göre, öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri (evre 2, evre 3, evre 4, evre 5A, evre 5B, evre 6, A puanı, M puanı, P puanı) ortalamaları arasında 0.05 düzeyinde önemli bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Koca (1987), birinci sınıfa devam eden 7 yaşındaki 120 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada, çocukların ahlaki yargılarını cinsiyet, annenin eğitim durumu, anaokuluna gidip gitmemenin etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Bu değişkenler açısından çocukların ahlaki yargılarında bazı farklılıklar ortaya koymuştur.

Strickland ve Krolick (1974), anaokuluna giden çocukların, gitmeyen çocuklara göre, problem çözme, özetleme ve plan yapma yeteneklerinde bir artış gözlememişlerdir. Bunun için de bu iki tür ortamda yetişen çocukların aralarındaki farklılıkların zamanla kaybolabileceğini veya Moore'in iddia ettiği gibi ileriki yaşlarda yeniden ortaya çıkabileceğini kabul etmek gerekir (Akt: Kağıtçıbaşı, 1983).

Araştırmalarda, okul öncesi eğitimin, çocukların ahlaki yargılarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Fakat bu olumlu etki, ileriki yaşlarda okul öncesi eğitim alan çocukların, okul öncesi eğitim almayanlara göre ahlaki düzeylerinin yüksek olacağı anlamına gelmeyebilir. Çocuğun aldığı eğitimin, okul öncesi eğitim kurumundan mezun olduktan sonra, kurumda verilen eğitimin aile ortamında ve gittiği diğer eğitim kurumlarında da devam ettirilmesi önemlidir. Bu faktörlerin yanı sıra çocuğun yaşadığı çevre, arkadaş ortamı vb. durumlar okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukların ahlaki düzeyleri arasındaki farkları ortadan kaldıracaktır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri ile ilgili olarak, araştırmada genel sonuçlar belirtilmiş ve konuyla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırmada, öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerini etkileyebileceği düşünülen bazı değişkenlere ilişkin olarak üç alt problem incelenmiştir. Farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin, ahlaki yargı düzeyleri, devam ettikleri okul türleri, cinsiyet, okulöncesi eğitim durumları değişkenleri göz önüne alınarak incelenmiştir.

Farklı eğitim kurumuna devam eden öğrencilerin, okul durumlarına, okulöncesi eğitim durumlarına ve cinsiyetlerine göre ahlaki yargı düzeylerinde önemli bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırmada bu sonuçlara dayalı olarak, öğrencilerin daha üst ahlaki yargı evrelerine yükselebilmeleri amacıyla şu öneriler yapılabilir:

1. Öğrencilerin daha üst bir ahlaki düzeye geçişini kolaylaştırabilmek için, belli durumlar karşısında, yaşamış oldukları veya yaşayabilecekleri ahlaki ikilemleri içeren tartışma olanakları verilebilir.

2. Ahlaki yargı ile yapılan araştırmaların çoğunda, kız ve erkek öğrencilerin ahlaki yargıları arasında önemli farklılıklar görülmemiştir. Ancak literatürde yapılan diğer araştırmalarda yaşın ahlaki yargı değerleri konusunda önem taşıdığı bulunmuştur. Ev ve okul ortamında ahlaki değerlerin kazandırılması konusunda gelişim dönemleri dikkate alınmalıdır.

3. Okul öncesinde öğretmen, çocuklara öyküler anlatarak, öykü kahramanlarının davranışları, bunlardan nasıl etkilenebileceklerini düşünmelerine yönelik tartışma ortamları yarabilir. Bu tip tartışmalarla çocuğun ahlak gelişimini kolaylaştırabilir.

4. Çocuğun ahlaki gelişiminin anne, baba, arkadaş gibi yakın çevresinin tutum ve davranışlarından önemli oranda etkilendiği görülmektedir. Bunun için kitle iletişim araçlarında yer verilen ebeveyn eğitimi programlarında yetişkinlere ahlak gelişimi ve eğitimi ile ilgili davranışlara yönelik bilgiler aktarılmalıdır.

Kabadayı, A., Aladağ, K. S. (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

KAYNAKÇA

- Altinköprü, T. (1999). *Çocuğun Başarısı Nasıl Kazanılır*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Aral, N., Bulut, Ş., Baran, G. & Çimen, S. (2001). *Çocuk Gelişimi 2*. İstanbul: Ya-pa Yayın Pazarlama.
- Arı, R., Üre, Ö. & Yılmaz, H. (1999). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Mikro Yayınevi.
- Aydın, Y. (1997). *İlköğretim 4, 5 ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyet Açısından Sahip Oldukları Değerlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, B., Can, G., Ersanlı, K., Kılıç, M. & Külahoğlu, Ş. (2002). *Kişilik Gelişimi*. Yeşilyaprak, B. (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Başal, H.A. (2004). *Gelişim ve Psikolojisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çağdaş, A. & Seçer (Şahin), Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Çileli, M. (1981). *14-18 Yaşları arasındaki Öğrencilerde Ahlaki Yargının Zihinsel Gelişim Psikolojisi Yaklaşımı ile Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. İstanbul: M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Feather, N.T. (1988). *Moral Judgement and Human Values*, *British Journal of Social Psychology*, 27.
- Gander, M.J. & Gardiner, H.W. (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. Ali Dönmez ve diğerleri). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gültekin Hatunoğlu, H.K.A. (2003). *Farklı Ahlaki Gelişim Düzeylerinde Bulunan Üniversite Öğrencilerinin Kendilerinin ve Toplumun Ahlak Düzeyini Değerlendirmeleri ve Psikolojik Belirti Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, A. (2003). *Ahlaki (Törel) Gelişim*. Ulusoy, A. (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Jersild, A.T. (1979). *Çocuk Psikolojisi*. (Çev. Gülseren Günce). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1983). *İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık A.Ş.
- Kaya, M. (1993). *Bazı Kişisel Değişkenlere Göre Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kabadayı, A., Aladağ, K. S. (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Koca, G. (1987). İlkokul Birinci Sınıf Devam Eden Yedi Yaşındaki Çocukların Ahlaki Yargılarını Etkileyen Bazı Faktörler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.

Koç, M., Yavuzer, Y., Demir, Z. & Çalışkan, M. (2001). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın.

Kulaksızoğlu, A. (1999). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özeri, N. (1994). Okulöncesi Dönemde Ahlak Gelişimi ve Eğitimi: Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Beş Yaş Çocuğunun Adalet Gelişimine Etkisinin Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özgüleç, F. (2001). 7-11 Yaşlarındaki Çocukların Ahlaki Yargılarının Gelişimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.

Özkaynak, B. (1982). Teğmen Kalmaz İlkokulu'na Devam Eden Altı- Onbir Yaş Grubu Çocukların Ahlak Yargılarının Gelişimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Rest, J.R. (1979). Revised Manual for the Defining Issues Test. Minneapolis: Minnesota Moral Research Projects, University of Minnesota, Minnesota.

Rest, J.R. (1986). Manual for the Defining Issues Test, Third Edition, 8/88 Revision Center for the Study of Ethical Development, University of Minnesota, Minnesota.

Seçer (Şahin), Z. (2003). Yoğun Düşünme Eğitimi Programının Çocukların Ahlaki Yargılarına Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Selçuk, Z. (2008). Eğitim Psikolojisi, 15. Baskı. Ankara: Nobel Yayın.

Selçuk, Z. (2001). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın.

Temel, Z. F. (1991). Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri İle Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Temel, Z. F. & Aksoy, A.B. (2001). Ergen ve Gelişimi (Yetişkinliğe İlk Adım). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Tola, D. (2003). İlkokul 5. Sınıf Çocuklarında Ahlaki Yargı ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Zembat, R. & Unutkan, Ö.P. (2001). Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri. İstanbul: YA-PA Yayınları.

Windmiller, M. (1995). Ahlak Gelişimi ve Ahlaki Davranış. Onur, B. (Ed.), Ergenliği Anlamak. Ankara: İmge Kitabevi.

EXTENDED ABSTRACT

Moral development is one of the most important elements for individual personnel development. The studies related moral and cognitive development implies that every individual is expected to reach to the highest phase of the cognitive development, but, he is not expected to reach to highest phase of his moral development and each individual has his own moral development process.

This study was conducted to reveal whether there is a significant difference in their moral judgment levels among students attending various schools. The moral judgments of the students attending various schools were compared with different variables. These variables change from the educational institutions they attend to their sexes, and their preschool education.

The population of the study is limited to Grade 8 students attending Private Diltaş Educational Institutions, Private Lale Institutions and Public Rebi Karatekin Primary School, all affiliated to National education Administration of Konya Province. In the study, total of 212 students, of whom 104 attend the public school and 108 attend the private schools, were reached. These 212 students were administered to Turkish version of the Defining Issue Test (DIT). In the analysis of the collected information, the test of two students, one attending to public school one of the private schools were not evaluated by virtue of test reliability. The independent (t) test was used in the analysis of the collected data. According to independent variables, in significance of control of the differences between student groups' moral judgment point averages, a significance level of 0.05 was adopted. The findings of the study are summarized below:

Insignificant difference has been found between the 8th grade students attending the public school and those attending the private schools in respect of their moral judgments.

According to sexes, the differences between boys' and girls' moral judgments were found to be insignificant although the girls' points in phase 4 seemed to be higher than those of the boys' are.

Insignificant difference has been found between the 8th grade students who received pre-school education and those who did not in regard to moral judgments levels.

In the light of these results obtained from the study, various suggestions were made to raise the students' levels of moral judgment.